

Ukraine are outlined in the conditions of integration to European scientific space. Professional skills and abilities that the future specialists of agroindustrial complex must own are described. Importance of influence of the state of health of young people is exposed on their capability and professional self-realization.

Keywords: agrarian higher educational establishments, health, здоров'язбережувальний style of behavior, student.

УДК 373.5 : 379.83/.85 : 502/504 (477.53)

РОЛЬ АВТОРСЬКОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ВСІХ» У СТАНОВЛЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ М. ПОЛТАВИ

М.В. ГРИНЬОВА, член кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна природничого факультету

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

К. В. КУПРІЯН, аспірантка кафедри ботаніки, екології та методики навчання біології природничого факультету

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

E-mail: prudence_08@ukr.net

Анотація. У статті здійснено аналіз ролі авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх» у становленні екологічної свідомості школярів, зокрема вплив розробки екологічних стежок в потенційно рекреаційних осередках «зеленого туризму» на виховання екологічної культури учнівської молоді. Характеристика важливості впровадження моделі організації екологічної роботи, з метою створення творчого пізнавального простору (освітнього середовища).

Ключові слова: соціальний проект, зелений туризм, екотуризм, екологічне виховання, екологічна свідомість, екологічні стежки.

Актуальність (Introduction). Станом на сьогодні, на основі аналізу наукової літератури та фактів, важливим є питання просування на Полтавщині ідеї зеленого туризму в цілому. Зелений туризм не повинен існувати в аморфних формах, тому зараз стало надзвичайно пріоритетним створення його осередків для розвитку та багаторівневого функціонування [2].

Актуальність даної теми зумовлена якісними пропозиціями та порадами до підвищення конкурентоспроможності сфери зеленого туризму і соціального розвитку міста, як рекреаційно-туристичного потенціалу парків та скверів.

Екотуризм або екологічний туризм – тип туризму, що полягає у подорожах до природних та, часто, природоохоронних територій. Екотуристи намагаються не здійснювати значного впливу на територію. Екотуризм сприяє освіті громадян та дозволяє збирати гроші на заходи зі збереження території, допомагає розвитку ізольованих поселень. Розвиток екотуризму часто розглядається як важливий засіб збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Екотуризм є найбільш динамічною галуззю туризму, яка може приваблювати інвесторів і допоможе зберегти природний спадок для наступних поколінь. І це лише одна сторона медалі, адже найголовнішим є система безперервної екологічної освіти та виховання молоді, яка будується й розвивається на основі «зеленого туризму». В освітянських колах багато дискутують приводу того, якою повинна бути шкільна екологічна освіта в Україні. Ми намагатимемося внести свої пропозиції.

Мета (Purpose) нашої статті є аналіз розвитку екологічного виховання учнівської молоді засобами участі школярів у зеленому туризмі.

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Полтавщина є потужним рекреаційно-туристичним центром – тут існує достатньо територіальної бази, щоб безперечно стати сприятливим середовищем для розвитку територій відпочинку для її ж мешканців. До недавнього часу зелений туризм був неорганізованим, в певній мірі хаотичним, не устаткованим – не були розроблені методики роботи, виявилась недосконалою управлінська система у сфері зеленого туризму. Ми маємо унікальний шанс зробити свій внесок у розвиток та розростання інфраструктури зеленого туризму шляхом залучення школярів для розбудови цієї сфери діяльності.

Оскільки юнацтво є найбільш сприятливим періодом для інтелектуального, естетичного та екологічного розвитку особистості – нами було вирішено розробити соціальний проект «Зелений туризм для всіх», щоб в майбутньому кожна людина відчувала себе потрібною рідному місту, державі, щоб знала: у неї є можливість морально та духовно відпочити, помилуватися красою природи, не виїжджаючи далеко за межі міста.

Метою розробки авторського соціального проекту стала розробка методів і форм створення позитивного ставлення до цього виду відпочинку. Нові підходи до екологічної освіти спрямовані на активне застосування інформації у повсякденному житті. Насамперед повинні бути задіяні такі види маркетингових комунікацій, як PR-статті, інтерв'ю, прес-конференції, семінари, брифінги, телепередачі, що викликають довіру та позитивну реакцію.

Значення місцевої влади у підтримці цілей соціального проекту «Зелений туризм для всіх» вагоме, адже кожний місцевий чиновник має зрозуміти, що запровадження зеленого туризму, тобто парків нового покоління – це спочатку витрати, а з часом – додаткові гроші й поліпшення інфраструктури району, створення нових робочих місць. Саме місцеві влади можуть клопотати про забезпечення цього проекту.

Стратегії розвитку зеленого туризму націлені на вирішення соціально-економічних, екологічних і етнокультурних проблем і вимагають чіткого планування [4].

Здійснений нами аналіз літератури дає підстави для таких узагальнень щодо території нашої місцевості.

Сильні сторони Полтавщини як території, сприятливої для розвитку «Зеленого туризму для всіх»: переважно чисте та безпечне довкілля; гарні краєвиди; наявність великої кількості паркових зон; багатство історико-культурних пам'яток; невелика ціна на проживання та харчування; збережені українські традиції; гостинність населення.

Слабкі сторони Полтавщини, що можуть заважати розвитку, але легко можна усунути: відсутність достатньої практичної туристичної інформації на так званих інформаційних дошках; незнання місцевими жителями досконало іноземних мов; не надто привабливий імідж України в очах іноземців; слабе маркування туристичних маршрутів; недостатньо розвинута інфраструктура.

Головна мета соціального проекту – це донести цінність розвитку територій парків та скверів, їх озеленення та удосконалення як невід'ємну частину «Зеленого туризму для всіх», і безперервне накопичення досвіду організації, а також практика.

Розроблений авторський проект «Зелений туризм для всіх» є загальноміським соціальним проектом, діяльність якого спрямована на розвиток рекреаційно-туристичної бази Полтавщини в русло удосконалення паркових зон, як осередків відпочинку для мешканців міста, на реалізацію важливих соціальних і культурних програм, пропаганду важливості безперервної взаємодії громади з місцевим самоврядуванням, надання зразкового прикладу організації дозвілля [5].

Пропонуються основні складові вищеназваного проекту:

- ландшафтний дизайн як найважливіший складник соціального проекту «Зелений туризм для всіх». Який представляє собою мистецтво, що знаходиться на стику трьох напрямків: архітектури, будівництва та проектування; ботаніки та рослинництва; відомостей з історії культури та філософії. Крім того, ландшафтним дизайном називають практичні дії з озеленення та благоустрою територій;

- громадські заклади харчування як підприємства, що призначені для виробництва кулінарної продукції, борошняних кондитерських і булочних виробів, їх реалізації або організації їх споживання;

- бібліографічна зона як літературно-краєзнавчий осередок на території парку;

- спортивні зони як спеціалізовані майданчики, що мають спеціальне покриття (синтетичне, асфальто-бетонне, трав'яне, ґрунтове), розмітку для різних ігрових видів спорту та необхідне пересувне обладнання;
- кінотеатр під відкритим небом – вид рекреаційного дозвілля, яке поширене за кордоном і починає набирати обертів на Полтавщині, де приємна атмосфера і свіже повітря є запорукою культурного відпочинку;
- зона відпочинку матерів та дитини, щоявляє собою частину земельної ділянки обладнаної пісочницями, тіньовими грибками, гойдалками, драбинками, гірками тощо; територія, на якій розташовані елементи дитячого вуличного ігрового обладнання з метою організації змістовного дозвілля;
- Wi-Fi зона є сучасною безпроводною технологією з'єднання комп'ютерів в локальну мережу і підключення їх до *Інтернету*; спрямована на пошук корисної інформації та онлайн-спілкування [4].

Завдання соціального проекту «Зелений туризм для всіх»:

1. Розробити проект рекреаційної паркової зони «Зелений туризм для всіх», виокремити і описати її складові (ландшафтна зона, громадські заклади харчування, бібліографічні, спортивні зони парку, кінотеатр під відкритим небом, зона відпочинку матерів з дітьми, Wi-Fi зона);
2. Залучити до створення рекреаційної паркової зони відповідні організаційні структури (будівельні організації, працівників Зеленбуду, управління екології, екскурсіводів, спортивні організації, ЗМІ, волонтерів – учнівську та студентську молодь);
3. Популяризувати через ЗМІ даний проект «Зелений туризм для всіх» та шляхи залучення до нього населення регіону з метою розвивати активну дозвіллеву діяльність та культуру поведінки громади.

Можливі бази створення проекту: Полтавський міський парк, Корпусний сад, Петровський парк, Парк «Перемога», Ботанічний сад Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Парк на садибі Панаса Мирного, Парк сільськогосподарського технікуму Полтавського державного аграрної академії, Парк імені І. П. Котляревського, Березовий сквер (Білухи-Кохановського сквер), Парк Полтавської обласної клінічної лікарні імені М. В. Скліфосовського, Парк сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавілова, Бульвар І. П. Котляревського, Бульвар М. В. Гоголя, Каштанова алея, Дубовий гай.

Як ми побачили в Полтаві величезний потенціал, але, на нашу думку, основними осередками є *парк «Перемога» та Петровський парк*.

Водночас перспективи розвитку відпочинку у паркових зонах міста як осередків зеленого туризму виглядають потенційно сприятливими з огляду на наявність значних рекреаційних ресурсів. Зокрема, розквіт цього відпочинку має відбуватися при активній співпраці з рекреаційними природно-заповідними установами регіону. Адже одним з видів використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», за умови дотримання природоохоронного режиму, встановленого цим Законом та іншими актами законодавства України, є використання їх в оздоровчих та інших рекреаційних цілях.

У запропонованих порадах ми впроваджуємо модель організації екологічної роботи шляхом створення екологічних стежок, з метою екологічного виховання та створення творчого пізнавального простору (освітнього середовища) задля:

- Самореалізації внутрішнього потенціалу школярів;
- Задоволення пізнавальних та фізичних потреб;
- Зняття нервового напруження засобом взаємодії з природою; безпосереднього спілкування й контакту з природними об'єктами під час спостереження за ними;
- Навчання орієнтуватися в довіллі.

Екологічне виховання – це організований і цілеспрямований процес формування системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів і переконань, що забезпечують становлення відповідального ставлення молоді до природи, реальним показником якого є практичні дії учнів та студентів по відношенню до природного середовища, що відповідають нормам людської моральності [1]. Екологічна освіта є сукупністю екологічних знань, екологічного

мислення, екологічного світогляду, екологічної етики, екологічної культури. Головною метою екологічної освіти є: оволодіння науковими знаннями про довкілля, складні взаємозв'язки в природі, що склалися протягом тривалого історичного розвитку; формування знань і вмінь дослідницького характеру, спрямованих на розвиток інтелекту, творчої і ділової активності; розуміння сучасних проблем навколишнього природного середовища і усвідомлення їх актуальності для себе; формування екологічної свідомості та культури особистості, усвідомлення себе частиною природи [3].

Екологічна стежка – це різновид організаційного маршруту на місцевості задля пропаганди охорони довкілля, виховання екологічної культури. Навчання й активний відпочинок – це поєднання освітнього й виховного компоненту, пов'язаного з історією виникнення стежок.

Під час руху екскурсійним маршрутом здійснюється засвоєння закономірностей природних процесів, антропогенних факторів, норм екологічно грамотної поведінки (так званий метод «непрямого навчання»). Важливим є наочне підтвердження актуальності природоохоронної діяльності. Бажано, щоб екологічна стежка поєднувала ділянки екологічного практикуму і природоохоронної діяльності. Це дає змогу реалізувати основні принципи громадянської екологічної експертизи. Спочатку на спрощеному рівні з поступовим ускладненням: проведення спостережень, проектування природоохоронної діяльності, пропагування раціональної поведінки в природі.

Навчально-виховна робота на екологічних стежках базується на позиціях комплексного, біогеосистемного і біосферного підходів. А це означає, що в процесі проходження маршрутом звертається увага на фактори формування і складові біогеоценозу. Таким чином, модель створення екологічної стежки задля навчально-пізнавальної діяльності враховує вчення про ліс Г.Ф.Морозова, про ґрунти В.В.Докучаєва, «біогеоценотичну концепцію» В.М.Сукачова, учення про біосферу В.І.Вернадського [3].

Висока науковість може викликати проблеми як під час підготовки, так і в процесі проведення екскурсій на стежці. У зв'язку з цим слід враховувати вікові особливості відвідувачів, рівень їхніх знань, сформованість загально-навчальних умінь і навичок, мотиваційну сферу, екологічну свідомість, культуру тощо. Це впливає на вибір маршруту, назв зупинок, тематику екскурсій.

Можна також погодитися з рекомендаціями «World Trade Organization», що наполегливо рекомендує урядам розробляти загальні далекоглядні стратегії, законодавчі акти, постанови та інші урядові заходи для досягнення цілей сталого розвитку. На загальнодержавному, регіональному та місцевому адміністративних рівнях треба пам'ятати, що підтримка зеленого туризму – це підтримка населення і міста в цілому.

Висновки і перспективи (Discussion). Насамкінець зазначимо, що лише зелений туризм у сучасних економіко-демографічних умовах здатний реально допомогти розвиватися, адже цей вид туризму притягує своєю специфічністю відвідувачів, а розробка екологічних стежок в осередках зеленого туризму є перспективною формою організації навчально-виховного процесу з екології. Адже, пройшовши екологічною стежкою, школярі на власні очі побачать корисний і шкідливий вплив людської діяльності на природу. Вони усвідомлять необхідність бережливого ставлення до природи, виховання екологічної культури.

Список використаних джерел

1. Кручек О. А. Екологічний туризм як важливий чинник сталого розвитку туристичної галузі (праксеологічний аспект) / Кручек О. А. // НАУКОВІ ЗАПИСКИ КУТЕП Серія «Філософські науки». – 2010. – № 7. – С. 144-159
2. Рутинський М.Й. Сільський туризм: Навч. посіб. / М. Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К., Знання, 2006. – 271с.
3. Шевчук В.Я. Екологічне управління: підручник/ В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський, В.М. Навроцький // – К.: Либідь, – 2004. – 430 с.
4. Гриньова М.В., Купріян К.В. Сутність та принципи діяльності авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх» / М.В. Гриньова, К.В. Купріян // Актуальні питання природничих досліджень: матеріали студ. наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – С. 90-93.

5. Гриньова М.В., Купріян К.В. Просвітницька взаємодія з органами місцевого самоврядування і населенням міста Полтави щодо впровадження соціального проекту «Зелений туризм для всіх» / М. В. Гриньова, К. В. Купріян // Становлення і розвиток особистості в умовах освітнього простору: теорія і практика: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 травня 2015 р., м. Полтава). – Полтава: Друкарська майстерня, 2015. – С. 15-19.

References

1. Kruchek, O. A. (2010) Ekolohichniy turizm yak vazhlyvyi chynnyk staloho rozvytku turystychnoi haluzi (prakseolohichniy aspekt) [Ecological tourism as an important factor in the sustainable development of the tourism industry (praxeological aspect)]. Naukovi zapysky kutep Seriiia «Filosofski nauky». 7. 144-159.
2. Rutynskiy, M.Y. (2006) Silskiy turizm [Rural Tourism: Teaching. manual]. K., Znannia, 271.
3. Shevchuk, V.Ya. (2004) Ekolohichne upravlinnia [Environmental management]. K.: Lybid. 430.
4. Hrynova, M.V., Kupriian, K.V. (2014) Sutnist ta pryntsyipy diialnosti avtorskoho sotsialnogo proektu «Zeleniy turizm dlia vsikh» [Essence and principles of the author's social project «Green Tourism for All»]. Aktualni pytannia pryrodnychykh doslidzhen. Poltava: PNPU imeni V.H. Korolenka. 90-93.
5. Hrynova, M.V., Kupriian, K.V. (2015) Prosvitnytska vzaiemodiia z orhanamy mistsevoho samovriaduvannia i naseleнням mista Poltavy shchodo vprovadzhennia sotsialnogo proektu «Zeleniy turizm dlia vsikh» [Educational interaction with local governments and the population of Poltava in connection with the implementation of the social project Green Tourism for All] Stanovlennia i rozvytok osobystosti v umovakh osvitnoho prostoru: teoriia i praktyka. Poltava: Drukarska maisternia. 15-19.

РОЛЬ АВТОРСКОГО СОЦИАЛЬНОГО ПРОЕКТА «ЗЕЛЕНЬЙ ТУРИЗМ ДЛЯ ВСЕХ» В СТАНОВЛЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ Г. ПОЛТАВЫ

М. В. Гринева, К. В. Куприян

Аннотация. В статье проведен анализ роли авторского социального проекта «Зеленый туризм для всех» в становлении экологического сознания школьников, в частности влияние разработки экологических троп в потенциально рекреационных центрах «зеленого туризма» на воспитание экологической культуры учащейся молодежи. Характеристика важности внедрения модели организации экологической работы, с целью создания творческого познавательного пространства (образовательной среды).

Ключевые слова: социальный проект, зеленый туризм, экотуризм, экологическое воспитание, экологическое сознание, экологические тропы.

THE ROLE OF THE AUTHOR'S SOCIAL PROJECT «GREEN TOURISM FOR ALL» IN DEVELOPMENT ENVIRONMENTAL KNOWLEDGE OF POLTAVA SCHOOLS

M.V. Grineva, K.V. Kupriyan

Abstract. In the article the author analyzes the role of the social project “Green tourism for everyone” in the formation of pupils’ ecological consciousness, in particular the development of the ecological paths influence in the recreational potential centers on ecological culture education of students. The importance of introducing of the organization of the ecological work model to make creative cognitive space (educational environment).

Key words: social project, green tourism, ecotourism, ecological education, ecological consciousness, ecological paths.